

Література

1. Вильямс Р., Маклин К. Компьюторы в школе. Пер. с англ. – М.: прогресс, 1988. – 336.
2. Подготовка информации для автоматизированных обучающих систем. / А.Я.Савельев, В.А.Новиков, Ю.И.Лобанов (под ред. А.Я.Савельева) – М.: Высшая школа, 1986.- 175с.
3. Звягинцев В.А. Компьютерная революция //Вопросы философии. – 1987. – № 4. – С. 91-100.
4. www.courier.com.ru
5. www.kursowye.ru/categories/68/99124.html

УДК 371.4

Т.П. Кучай

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті висвітлюється шляхи вдосконалення екологічної освіти у Великій Британії

Аннотация. В статье освещаются пути усовершенствования экологического образования в Великобритании.

Annotation. The article tells about ways of improvement ecological education in Great Britain

Екологічні умови на нашій планеті значно погіршилися, і багато життєзабезпечуючих систем біосфери знаходяться під загрозою. А. Румбольд, колишній міністр освіти Великої Британії, вважає, що саме екологічна освіта молоді сприятиме створенню більш безпечного та чистого довкілля через засвоєння необхідних знань та вмінь [1].

Здійснюючи історико-ретроспективний аналіз передумов розвитку екологічної освіти у Великій Британії, Г. Марченко виділяє етапи її розвитку, критерієм виділення яких є поява якісних новоутворень у ставленні людини до природи і засобах його формування, що зумовлювалося соціально-економічними і культурними чинниками розвитку людського суспільства. Дослідниця виділяє сім етапів розвитку екологічної освіти, що дозволяє зробити висновок про досить значну складність розвитку екологічної освіти. Представляємо ці етапи схематично на рис. 1.2.

Перший, найтриваліший етап освоєння та емпіричного пізнання природи розпочався з появою людини на Британських островах і тривав до XVII ст. Для первісної людини довкілля було єдиним універсальним засобом навчання і виховання.

Результатом реалізації виховної функції усної народної творчості, народних свят і традицій є усвідомлення молодим поколінням британців значущості шанобливого, бережливого і дбайливого ставлення до довкілля, розуміння естетичної, пізнавальної, практичної цінності природи, необхідності її збереження. Моральні норми і цінності, закладені в народних традиціях, були регуляторами життя і діяльності первісних людей.

Другий етап формування витоків екологічної освіти характеризується філософсько-педагогічним осмисленням взаємодії людини з довкіллям під впливом наукової

революції XVII ст., яка оновлює методи пізнання природи і змінює світоглядну парадигму британців стосовно довкілля і взаємодії людини з ним. Його характерною ознакою є поява філософсько-педагогічних творів Ф. Бекона, Дж. Локка, Г. Болінброка, А. Шефтсбері про вплив природи на розвиток, навчання і виховання людини, про необхідність включення знань про навколишнє середовище і взаємодію людини з ним у зміст навчання, що закладає підвалини формування методологічних засад сучасної екологічної освіти та перетворення природи на предмет вивчення.

Третій етап становлення педагогічної теорії і практики, яка передувала виникненню екологічної освіти як самостійної галузі педагогіки, пов'язаний з промисловою революцією, що розпочинається у Великій Британії з середини XIX ст. Він характеризується формуванням національної системи навчально-виховних закладів.

Поява професійних учителів у народних школах Англії підвищила рівень викладання та значення загальноосвітніх дисциплін, таких, як історія, географія, природничі науки. Зміни в системі середньої освіти Англії значною мірою пов'язані з діяльністю видатного педагога-практика, директора однієї з приватних шкіл (Регбі) Т. Арнолда. Протягом другої половини XIX ст. у зміст навчання в англійських середніх школах включаються математика, сучасні іноземні мови, природознавство, вивченню яких приділяється особлива увага, що обумовлюється інтересами та потребами власників промислових підприємств. Недосконалість британської системи освіти і неможливість її подолання за допомогою окремих педагогічних методик у середині XIX ст. викликають розуміння необхідності переосмислення світоглядних позицій щодо взаємодії в системі людина – суспільство – природа.

Погіршення екологічного становища країни зумовлює виникнення природоохоронного руху у Великій Британії, під впливом якого активізуються процеси використання засобів природи в навчанні і вихованні молоді наприкінці XIX – на початку XX ст., що започатковує якісно новий (четвертий) етап формування передумов виникнення екологічної освіти школярів і просвіти населення країни.

Робота громадських об'єднань з вивчення довкілля на початку XX ст. надала біологічній науці багатий фактичний матеріал, важливий для її подальшого розвитку, і символізувало появу природоохоронного руху на Британських островах, чому сприяли дослідження англійських учених Ч. Дарвіна, Ч. Елтона, Дж. Голді, К. Лоренца, Н. Тінбергена, В. Уінні-Едвардса, Е. Бірса, К. Джуді, Д. Овінгтона та багатьох інших. Головним напрямком роботи природоохоронних організацій наприкінці XIX ст. було запобігання забрудненню навколишнього середовища та охорона історико-архітектурних пам'яток. Ознайомлення британців з існуючими екологічними проблемами привело до збільшення чисельності лав природоохоронців та спроб вплинути на природоохоронну політику уряду. Активізація громадського природоохоронного руху змушує вчителів середніх шкіл приділяти більшу увагу вивченню школярами природничих наук та залученню молоді до участі у природоохоронних заходах. П'ятий етап розвитку екологічної освіти у Великій Британії характеризується усвідомленням глобального характеру екологічних проблем, що змушує вчених та фахівців звернутися до концепції ноосфери В. Вернадського, коли у 1950-60-ті рр. виникає об'єктивна необхідність теоретичного осмислення й аналізу процесів планетарного впливу суспільного виробництва на природу, що відроджує ідею розумної організації взаємодії людини з довкіллям, гармонізації їх стосунків і активізує природоохоронний рух та екологічну просвіту населення і молоді.

Вище означені особливості розвитку суспільства та освіти в країні у середині XX ст. підготували появу власне екологічної освіти в 1965 р., коли розпочався якісно

новий (шостий) етап її розвитку. Активізацію уваги до екологічної освіти британські фахівці пов'язують з конференцією з питань освіти і прогресу сільської місцевості, що відбулася в м. Кілі у березні 1965 р. У її роботі вперше беруть

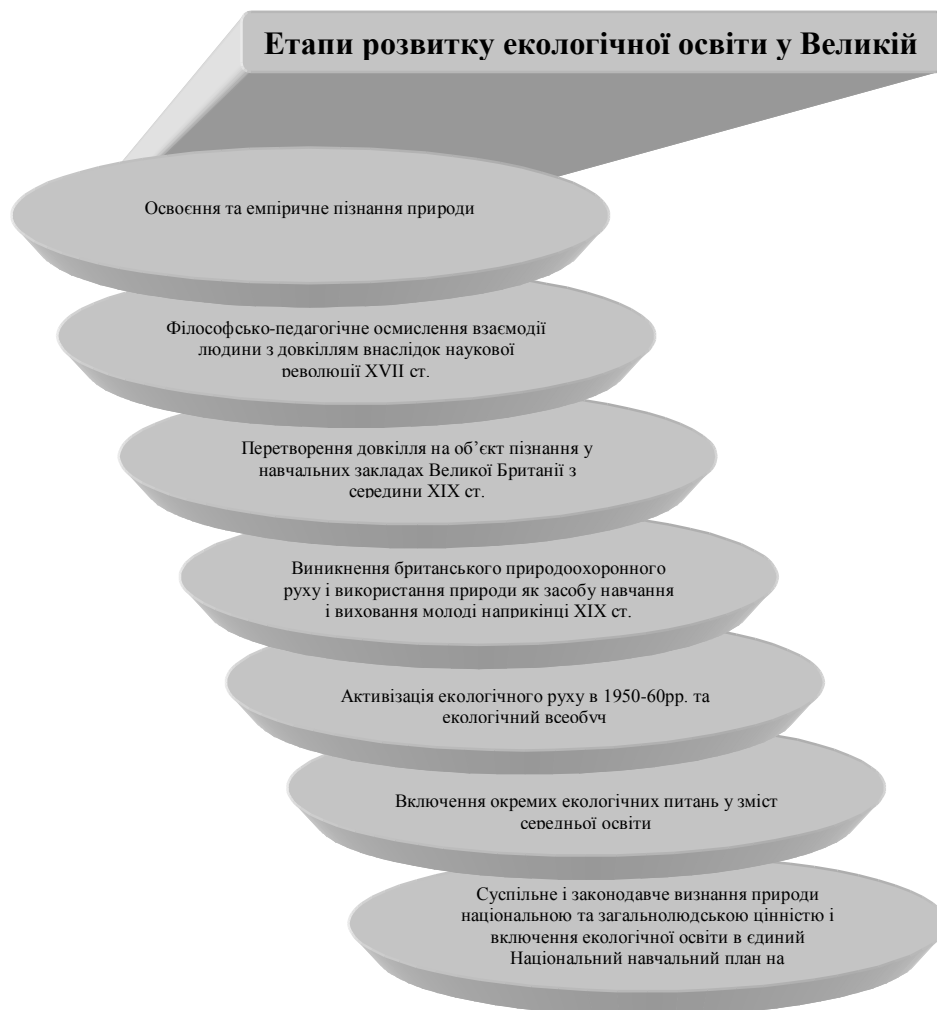

Рис. 1.2. Етапи розвитку екологічної освіти у Великій Британії

участь представники різних академічних галузей знань для визначення пріоритетних напрямків ландшафтознавства і сільського господарства, приділяючи серйозну увагу проблемам збільшення площ лісових масивів та захисту довкілля в цілому. На цій конференції вперше в науковий обіг вводиться поняття „екологічна освіта”, яке стало широко вживаним у новій галузі педагогічної теорії і практики, що активно розвивалась. Громадська підтримка екологічної освіти молоді змушує органи місцевої влади звернути увагу на цю проблему і призначити спеціальних представників-кураторів для її забезпечення і здійснення. Департамент освіти створює спеціальну Раду з питань екологічної освіти. Проте фінансування її діяльності фактично не забезпечувалось. Перші позитивні результати роботи Ради знаходять відбиток у навчальній діяльності як окремих учителів, так і шкільних закладів освіти і неформальних організацій, які займалися пропагуванням екологічних знань. У рекомендаціях Ради робився акцент на необхідності екологізації змісту навчально-виховної роботи, формуванні екологічного мислення. Перелічені досягнення на даному етапі та активізація, за визначенням А. Марша, „соціального руху міжнародного значення” у 1960-80 рр., створення чисельних екологічних організацій, об'єднань, груп, трастів, фондів, скликання міжнародних конференцій, семінарів, форумів сприяють розвитку екологічної освіти у Великій Британії.

Сучасний етап (сьомий) формування системи екологічної освіти у Великій Британії розпочався з 1988 р. прийняттям єдиного Національного навчального плану, який визнає довкілля загальнолюдською цінністю і до складу якого вона входить як один з п'яти освітніх імперативів. Після міжнародної конференції з питань сталого екологічно безпечного розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992) екологічну освіту розглядають не тільки як один з ефективних засобів подолання екологічної кризи, збереження довкілля та виживання людства як біологічного виду, але й як шлях до сталого екологічно безпечного національного і глобального розвитку. За твердженням британських учених Т. Грея, Т. Берка, Е. Джордана, Т. О'Ріордана, Е. Блаурера, С. Янга, з 1992 р. екологізація стала складовою частиною головного напрямку політики уряду Об'єднаного Королівства, де сьогодні сформована ефективна система екологічної освіти школярів [2].

Головні положення глобальних проблем сучасності знайшли відображення в матеріалах і документах багатьох країн з екологічної освіти молоді, в тому числі в країнах ЄЕС, в програму співробітництва якого включена природоохоронна діяльність, невід'ємну частину якої становить педагогічний аспект. Велику роль в діяльності ЄЕС відіграє Велика Британія, яка сприяє створенню міжнародної системи екологічної освіти. Поряд з участю в ЄЕС Велика Британія очолює Співдружність націй, об'єднуючи більше мільярда населення планети. Країни-члени Співдружності розробляють загальні підходи і стратегії вирішення проблем довкілля та екологічної освіти.

Протягом другої половини ХХ ст. у Великій Британії досліджуються психолого-педагогічні засади екологічної освіти (С. Карсон, Р. МакКоун), проблеми відбору і конструювання її змісту (Дж. Форбс, К. Кеффорд, Р. Херберт), дидактичні умови застосування педагогічних технологій екологічної освіти (Ч. Джеймс, Л. Сміт, К. Маклін), освітньо-виховний потенціал неформальної екологічної освіти (Б. Хабердінк, Р. Стівенс).

Хронологічні рамки формування екологічної освіти у Великій Британії обмежуються 1965 р., коли представники академічних галузей знань на національній конференції з питань охорони довкілля вперше застосували поняття „освіта в галузі навколишнього середовища” (Environmental Education), виховний потенціал якої привернув увагу широкої громадськості, що змусило Департамент освіти створити Раду з питань екологічної освіти та започаткувати розробку методичних рекомендацій та законодавчої бази для її здійснення, та початком ХХІ ст., що обумовлюється глобалізацією екологічної кризи і пошуками ефективних шляхів її подолання [1].

Новітній етап розвитку екологічної освіти пов'язується з конференцією ООН, що проходила у Ріо-де-Жанейро (Бразилія, 1992). Рішенням цієї конференції було ухвалено „Порядок денний на ХХІ століття” (Agenda 21), в якому підтверджувались основні принципи екологічної освіти. У запропонованій новій концепції – Освіта заради збереження рівноваги (education for sustainability) – підкреслювалась провідна роль національно орієнтованого підходу до екологічного виховання молоді. Британські педагоги враховують рішення та рекомендації міжнародних форумів і спираються на них при розробці власних концепцій екологічної освіти. Пріоритетна роль освіти в галузі охорони навколишнього середовища знаходить визнання й підтримку в Національному навчальному плані Великої Британії, який було ухвалено в 1988 р [3].

Варто підкреслити, що британці дотримуються своїх традицій у повсякденному житті. Вони шанують, зберігають і збагачують їх, шанобливо ставляться до живого (тварин, рослин). Традиції природокористування у Великій Британії з'явилися ще в давні часи, вони прикрашали свої домівки та подвір'я рослинністю, виказуючи при цьому тонкий естетичний смак любові до природи [4].

Гострота сучасних проблем взаємовідносин суспільства і природи висунула ряд невідкладних завдань перед сучасною педагогічною наукою і практикою. Прийшло усвідомлення того, що настав час виховувати підростаюче покоління не в згубній традиції якомога більше взяти від природи, а в гармонійному співіснуванні з природою, шанобливому ставленні до неї, у психологічній готовності оберігати природні цінності. Це і є тим ключовим моментом, на що направлена сьогодні екологічна освіта у Великій Британії.

Основною ж метою британської освіти в галузі охорони навколишнього середовища є формування екологічної культури особистості як форми регуляції взаємодії людини з природою. Виходячи з цього, державні та громадські організації Великої Британії виділяють значні кошти для розробки і впровадження навчальних програм з екології в університетах, коледжах та школах.

Екологічна освіта є однією з частин наукової освіти „Science education”. Щомісячно Британською Радою видається спеціальний журнал для тих, хто цікавиться науковою, математичною, технологічною та екологічною освітою. Він так і називається „Наукова освіта” (Science Education). Тут можна знайти відповіді на безліч запитань щодо наукової екологічної освіти. Як зазначає доктор Кріс Гейфорд, голова наукової і технологічної освіти Університету Редінг, „навколишнє середовище – проблема порядку денного кожного, але для освітян, крім того, важливо, чи ці проблеми повинні відображатися на освіті всіх дітей чи окремих груп, і як це правильно організувати. Завжди думають, що наука – одне з місць, де є найкращі можливості для поєднання як потреби хорошої освіти, так і охорони навколишнього середовища в майбутньому”.

Ми поділяємо точку зору Н. Яцишина щодо базування екологічної освіти в британській едукативній системі на трьох взаємопов’язаних принципах, які представлені на рис. 1.3.

Щодо останнього принципу, вчений зазначає, що думки освітян та науковців нерідко розходяться, зокрема, з приводу очевидного дисбалансу на цій стадії між метою наукової освіти і екологічної освіти як частини наукової освіти [5].

Екологічна проблематика зайняла міцні позиції у програмах зарубіжних навчальних закладів (в Англії – 4,5 %, Німеччині – 8%, Франції – 18% дидактичного матеріалу).

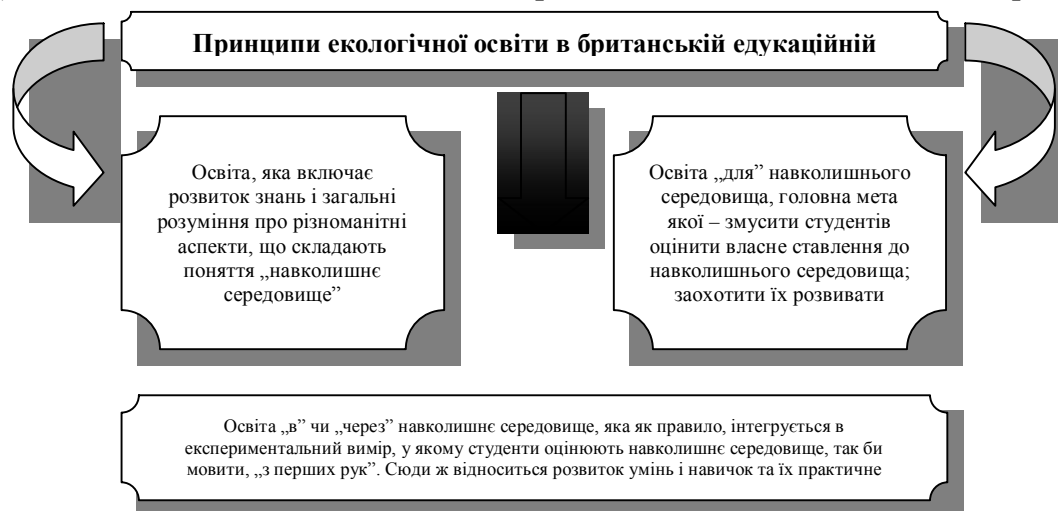

Рис. 1.3. Принципи екологічної освіти в британській едукативній системі.

Екологічне виховання особистості – це моральне удосконалення кожної людини. Нещодавно у США і Західній Європі почали широко практикуватись так звані „польові маршрути”, під час яких дітям прищеплюється „кодекс екологічної поведінки”, а саме: а) не допускати руйнування унікальних об’єктів живої і неживої природи; б) при

збиранні колекцій не брати зайвих екземплярів; в) не збирати пташині яйця; г) не рвати рідкісні рослини; д) не розпалювати вогнищ у лісі; е) не залишати після себе сміття тощо.

При всьому тому необхідно відмітити, що практика екологічного навчання і виховання поки що не відповідає планам, які викладені в офіційних документах. Експерт ЮНЕСКО А. Ейхслер формулює три причини, які гальмують розвиток екологічного навчання, що представлено нами на рис. 1.4 [6].

Рис. 1.4. Причини гальмування розвитку екологічного навчання.

Велика Британія є однією з країн, які першими стали на шлях промислового розвитку і відчули негативні наслідки індустріалізації та науково-технічної революції, на подолання яких зорієнтована створена в країні національно-самобутня система екологічної освіти населення. Вона базується на загальнолюдських цінностях і народних традиціях захисту довкілля, широкому розповсюдженні екологічних ідей у суспільстві [1].

Література

1. Старовойт С. М. Професійна підготовка фахівців з охорони та захисту навколишнього середовища у вищих навчальних закладах великої британії: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04; – Київ, 2005. – 327 с. – Бібліогр.: с. 203 – 229.
2. Марченко Г. В. Розвиток екологічної освіти в середніх школах Великої Британії у другій половині ХХ століття: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01; – Горлівка, 2003. – 216с. – Бібліогр.: с. 177 – 199.
3. Полякова Я. В. Теорія і практика екологічного виховання учнівської молоді у Великій Британії (етнопедagogічний аспект): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07; – Горлівка, 2005. – 222с. – бібліогр.: с. 182 – 203.
4. Осипов В. Британія глазами русского. – М.: Изд-во АПН, 1977. – 220 с.
5. Яцишин Н. П. Професійно – педагогічна підготовка вчителів у Великій Британії (90-і роки ХХ століття): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01; – Луцьк, 1998. – 216 с. – Бібліогр.: с. 183 – 206.
6. Дегтярьова Г., Клос Є., Клос Л. Освітні реформи і технології навчання в провідних зарубіжних країнах у другій половині ХХ ст. // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1997. – №1. – С. 22-30.